

DAVID MAMET ANDERMAAL IN HET RAAMTEATER

Het Antwerpse Raamteater heeft stilaan een reputatie opgebouwd inzake producties van het werk van de Amerikaan David Mamet. In 1979 reeds introduceerde het Raamteater deze auteur in Vlaanderen met een voortreffelijke opvoering van *American Buffalo* en enkele jaren geleden stond het controversiële stuk *Oleanna* dat over ongewenst seksueel gedrag gaat op de affiche (cf. Documenta XII (1994), nr. 1). Aan het eind van het seizoen 1995-1996 pakte het gezelschap andermaal uit met een nieuwe Mamet, *Het Kryptogram*, geregisseerd door Walter Willemans. Ten onrechte kreeg deze opvoering maar weinig weerklank.

Zoals meestal bij Mamet het geval is, vertrekt het stuk van een realistisch gegeven. De taal en de situatie zijn echter zeer suggestief en verwijzen naar een dimensie die buiten de tastbare - en in taal te vatten - realiteit ligt.

Want hoezeer de personages in *Het Kryptogram* ook getormenteerd worden, geen van hen slaagt er ook maar enigszins in iets wezenlijks te formuleren. Het jongetje dat stemmen hoort en meent vreemde dingen te zien gebeuren, kan uiteraard zijn eigen probleem niet duiden. Zijn moeder, Donny, die blijkbaar door haar man in de steek gelaten wordt, heeft duidelijk geen vat meer op haar eigen leven. En de vriend des huizes, Del, is het type van een nogal ruwe kerel die een flikker blijkt te zijn. Eigenlijk verbergt hij zich constant achter een masker van een enigszins aanstellerige houding.

Zoals zo vaak bij Mamet is er dus van echte communicatie geen sprake. De dialoog reflecteert de onmacht van de personages om vat te krijgen op de dingen en gebeurtenissen. Zoals bij Harold Pinter blijft het onduidelijk wat de waarheid is. Het stuk zelf is een „kryptogram”. De toeschouwer verneemt allerlei flarden van gebeurtenissen en hoort commentaar van de personages. Maar zekerheid over een en ander is onmogelijk te krijgen zoals ook de vrouw noch haar zoontje klaar zien in hun situatie. Zo rijst bijvoorbeeld de vraag of de vriend een week eerder wel degelijk met de afwezige echtgenoot een uitstapje naar de bossen maakte. Intrigerender - omwille van de symbolische connotaties - zijn de verschillende verhalen die geassocieerd worden met een vliegeniersmes. In het begin vertelt Del dat hij het mes ooit kreeg van Robert, de echtgenoot, maar later dist hij daar zelf een ander verhaal over op. Gaat het, zoals Del beweert, om een overlevingsmes dat hij uit de oorlog meegebracht heeft of hebben Donny en Robert het ooit in Londen gekocht, zoals Donny zelf beweert?

Geleidelijk wordt het duidelijk dat Del een homo is, zodat men zich ook afvraagt of hij misschien een relatie heeft met Robert. Ook in dit verband is het relevant dat Del aanvankelijk pretendeert het mes van Robert gekregen te hebben. Later in het stuk geeft Del het mes op zijn beurt aan het jongetje John. Krijgt dit voorwerp aldus een sterk symbolische geladenheid, hetzelfde geldt in nog hogere mate voor het feit dat de tienjarige John stemmen hoort. Dit fenomeen dat op psychologisch niveau alles te maken heeft met de labiele gezinssituatie en de daardoor verstoorde leefwereld van het jongetje, groeit uit tot een theateraal symbool voor de ondoorgrondelijkheid van dingen en gebeurtenissen. Uiteindelijk vertolkt John op concrete wijze de verwarring en angst die de twee volwassen personages trachten te verbergen.

Het interessante decor van Marc Crops vertrok, zoals het stuk zelf, van een realistisch uitgangspunt; een doodgewone zithoek en een barmeubel. Maar de achterwand vertoonde een aantal toetsen die het realisme overstegen. Links en rechts zat er een deur met een ondoorzichtig venster en precies in het midden was er een heel nauwe trap waarlangs het jongetje opklom of afdaalde naar de slaapkamer of zolder: zijn eigen, mysterieuze wereld. Op de grijsblauwe fond van de wand waren wolkjes geschilderd, zodat het geheel onwillekeurig aan het mysterieuze huis van Magritte deed denken.

“Het Kryptogram” door Nieuw Ensemble Raam Teater (Foto: Herman Selleslaghs)

Regisseur Walter Tillemans liet alle gimmicks achterwege en bereikte, niettegenstaande het levensgrote probleem dat een kinderrol in het theater meestal stelt, intensiteit en spankracht in het spel. Al was Del (John Willaert) iets te veel een type. Soberder en gevoeliger was Anke Helsen als Donny. De rol van het jongetje werd om beurten gespeeld door drie tienjarige knapen van een plaatselijke basisschool. Al schortte er af en toe wat aan de vertaling, het Raamteater verdient lof voor zijn blijvende aandacht voor het Mamet-repertoire.

Jozef DE VOS.

Het Kryptogram van David Mamet door Nieuw Ensemble Raamteater. Regie: Walter Tillemans. Première: 11 april 1996 in 't klein Raamteater, Antwerpen.

ADDENDA bij het artikel van Willem Schrickx, "De oudst bewaarde theater-affiche van Vlaanderen (dateerbaar 1675)", verschenen in *Documenta XIV* (1996), nr. 1

- Noot 15 was onvolledig. De volledige bibliografische vermelding is als volgt: G. Mongrédien, *Dictionnaire biographique des comédiens français du XVIIe siècle, d'un inventaire des troupes (1590-1710)* (Parijs, 1961).
- Ter verduidelijking bij de afgedrukte facsimile van de theater-affiche: Ware grootte van de affiche: 32,5x21 cm.